

Temeljne vrijednosti i kršćanske političke stranke

»K« u Kršćanskoj demokratskoj uniji (CDU)

*Steffie LAMERS**

Već otprilike 28 godina Kršćanska demokratska unija u Njemačkoj moja je politička domovina. Kakva je to stranka? Što se krije iza tog imena i kako ona opravdava svoje ime, pitanja su koja neprestano postavljamo.

Prilično jednostavno objašnjavamo zašto je tu pojam »unija«. Prema želji jednoga od suosnivača stranke koja je zaživjela po svršetku Drugog svjetskog rata — Konrada Adenauera — CDU treba biti politička domovina za sve kršćane, protestante kao i katolike, jednako za posloprimce kao i za poslodavce, za žene i muškarce, to jest unija različitih ljudi koji imaju jednu zajedničku viziju.

Osvrnemo li se u prošlost, možemo mirno ustvrditi da se ta unija dosada uspješno održala. Danas u našoj stranci postoji još krilo zaposlenih, evangelički radni kružok i unija žena uz mnogo drugih udruženja unutar stranke.

Sa slovom »K« u nazivu stranke nije posve lako. Taj »K« definirao se u vremenu nastanka stranke kao nekonfesionalno okupljanje svih kršćana. No u posljednjih se šezdeset godina svijet izmijenio. U vremenu u kojem u nekim područjima Njemačke, npr. u novim Saveznim zemljama, živi daleko više agnostika nego kršćana, CDU ne može i ne smije biti stranka samo za sve kršćane, neovisno o njihovim zasebnim vjeroispovijestima, osobito ne stoga što ona i dalje želi biti narodna stranka. Ima smisla, dakle, da se snažnije pokrene razmišljanje o tom zašto postoji taj »K«.

Meni je ta potreba postala jasna prije svega prigodom izbornih natjecanja u novim Saveznim zemljama. Stalno mi se događalo da su mi ljudi prilazili i govorili da odobravaju političke ciljeve moje stranke, da se s time identificiraju, no da ne mogu birati CDU jer *nisu članovi neke Crkve*. Tek sam kod tih rasprava postala svjesna da mi u stranci to smatramo samo po sebi razumljivim, da se politikom bavimo kao djelatni kršćani te uvijek polazimo od kršćanske slike o čovjeku. Za ljude izvan naše stranke to očito nije tako jednostavno. Za građane bez vjere *kršćansko* znači isto što i *Crkva* — a Crkvu oni otklanjaju, odnosno ne poznaju, pa

* Steffie Lamers, bivša ministrica za šport, obrazovanje, mladež i religiju u pokrajini Mecklenburg-Vorpommern, Njemačka.

Predavanje je održano 5. studenog 2004. godine u okviru konferencije »Osnovne vrednosti u politici i društvu« u Beogradu, koju je organizirao »Konrad-Adenauer-Stiftung«. Autorica je na zahtjev o. Petra Galaunera, poglavara isusovačke kuće u Beogradu, dopustila da se njezino predavanje tiska u našem časopisu, na čemu joj najsrdačnije zahvaljujemo.

dosljedno otklanjaju i kršćansko, jer s pojmom »kršćanski« ne mogu ništa započeti niti ih s tim pojmom išta povezuje.

Od osnivanja Kršćanske demokratske unije taj »K« u imenu naše stranke mnogim je ljudima neprikladan. Oni su zabrinuti i predbacuju da naša »stranka kršćansku zajednicu i njezine poruke baš po svom kršćanstvu na svakom koraku kompromitira«, kako je to izrazio teolog Karl Barth.

Mnogim je ljudima taj »K« u nazivu jedne političke stranke smutnja jer tako postavljamo moralni zahtjev koji nismo kadri održati. Budući da u ime uvodimo »K«, podmeće nam se da u pitanje stavljamo temeljno životno opredjeljenje drugih. To ni u kojem slučaju nije naša nakana.

Ta pitanja koja se tiču razumijevanja nas samih i ta pomutnja zbog našeg imena traže objašnjenje: »K« ne nosimo samo kao ukras u svom imenu. »K« je za nas obaveza, veliki izazov i prilika za politiku koja će biti primjerena čovjeku.

Neki suvremenici traže da iz svojega imena uklonimo »K« kako s jedne strane ne bismo kršćansko ime doveli na zao glas, a s druge strane da politički postanemo otvoreni većini. Raspon onih koji se o tom sada izjašnjavaju ide od povjesničara na vojnom sveučilištu u Münchenu sve do kölnskog kardinala Meisnera. No ti kritičari imena naše stranke previdaju nešto bitno.

CDU nije stranka koja sebi postavlja zadatak da Kristov nauk mjerodavno prenosi u politiku. Čisti kršćanski nauk ne može se prenijeti u demokratsko državno biće jer politika prečesto živi od kompromisa. No usmjerenje naše politike počiva na Kristu. CDU nije produžena ruka Crkava u Njemačkoj. Mi se trudimo da budemo bliski i da ističemo ono što je zajedničko. Na srcu nam leži dijalog s crkvama. Uz to politika pod znakom »K« ne ograničava se na ljude koji se priznaju kršćanima, no ona ipak prije svega povezuje kršćane u ekumenskom smislu. CDU se ne obraća samo građanima koji pripadaju nekoj Crkvi, a ipak i to kršćansko razmišljanje određuje govor i djelovanje CDU–a.

Već su utemeljitelji CDU–a znali da ako stranku povežu s kršćanskim imenom, to znači kvalitativnu razliku od naziva »socijalna« ili »liberalna«. Pod dojmom prevladanog nacionalsocijalizma kršćanstvo je bilo sidro spasa, na koje se moglo osloniti na putu u neizvjesnu budućnost. To sidro koje je CDU–u u njezinim pogledima kroz 50 godina pružalo čvrsto tlo i danas je još uvijek nešto čega se ne možemo odreći. Nakon rata poklonjena nam demokracija na Zapadu, a od prije 15 godina i na Istoku, mora dopustiti da se njezina životnost uvijek nanovo provjerava na izazovima koje nameću nova pitanja i nova vremena.

Kad se neka stranka poziva na Isusa Krista, ona mora biti spremna da na sebe i na svoju vjerodostojnost postavi stroža mjerila nego što to čine stranke koje se pozivaju na Augusta Bebelu, Ferdinanda Lasallea, Franza Dunckera ili Karla Marxa.

Ta stroža mjerila koja se utjelovljuju u imenu stranke postavljaju se i izvana, od društva, s obzirom na govor i djelovanje Unije. CDU je to bolno proživjela u aferi skupljanja darova. Afera s darovima, ali i izazov ponovnog sjedinjenja Njemačke, učinili su žurnom raspravu o »K«. Kako bi trebao izgledati taj moralni zahtjev nama samima, u stranci je bilo veliko pitanje. Drugo pitanje na koje se mo-

ralo hitno odgovoriti odnosilo se na vrijednosti i identitet građana u novim savez-nim zemljama. Padom zida nekadašnjim je istočnonjemačkim građanima sve propalo: povjerenje u državu, tobožnja društvena sigurnost, njihov identitet. To je bila polazna točka da se u CDU–u opet mnogo snažnije govori o »K«. Dobro je što se tako dogodilo — predugo se mnogo toga podrazumijevalo, a da se iz toga nisu dobili nikakvi novi poticaji za političke ciljeve.

Naš je društveni poredak prožet slikom o čovjeku koja svoje korijene ima u kršćanstvu: čovjek je od Boga stvoren. Iz toga slijedi bezuvjetno čovjekovo dostojanstvo. Ta kršćanska slika o čovjeku temelj je našeg Ustava koji je kao temeljni zakon stupio na snagu u svibnju 1949. godine. U čl. 1, stavak 1 stoji: *Ljudsko je dostojanstvo nepovredivo*. Ono podrazumijeva ravnotežu između slobode i odgovornosti. Ono je osnova univerzalno valjanih prava svih ljudi. Na njemu se zasniva odgovornost za naše političko djelovanje. Ono nas obavezuje na solidarnost sa slabima, na težnju prema pravdi i na zaštitu svih ljudskih života, s odgovornošću pred Bogom i ljudima.

Ti odnosi, njihovo obrazloženje u kršćanskoj slici o čovjeku i značenje u suvremenom društvu moraju se uvijek nanovo tumačiti. Na taj se način objašnjava da politika koja se provodi imajući pred sobom kršćansku sliku o čovjeku služi dobru svih ljudi, pa i sve većem broju onih koji ne žive iz kršćanske vjere.

Za CDU je kršćanski svjetonazor o čovjeku osnova njezine politike. Time se ne zadire u odvojenost Crkve i države, ta je odvojenost izražaj kršćanske slike o slobodi. Pritom na Crkve spada posve osobita odgovornost za očuvanje kršćanskih vrijednosti u društvu. CDU se obavezuje da će štiti kršćanske vrijednosti i braniti ih od političkih i pravnih ograničenja. Ujedno se CDU u našem pluralističkom društvu zalaže za snošljivost prema drugim religijama i društvima koja se priznaju u našem ustavu.

Vezivanjem uz kršćansku sliku o čovjeku CDU svoju politiku utemeljuje u poredak vrijednosti, koji je Europu iz svojih antičkih i kršćanskih korijena politički i kulturno oblikovao. Taj poredak proizlazi osobito od jednake vrijednosti svih ljudi neovisno o dobi i spolu, boji kože, klasi, radnoj sposobnosti i nadarenosti. Tim usmjerenjem CDU postavlja mjerila za jednu politiku koja je u natjecanju s drugim strankama čini prepoznatljivom i pouzdanom. Na taj se način CDU bori da osvoji suglasnost, potporu i suradnju svih onih koji svoje životne temelje nemaju u kršćanskoj vjeri. CDU, naime, shvaća sebe kao narodnu stranku koja i u vremenima dubokih promjena kršćanima i nekršćanima nudi jednu politiku koja je usmjerena na sigurne vrijednosti.

Kršćani vjeruju u Boga koji djeluje u povijesti i koji će svoje djelo spasenja dovršiti na kraju vremena. Taj kraj neće se ostvariti preko pogriješivog čovjeka, pogriješivog političara. Ta spoznaja čuva od oholosti na političkom području, štiti od političkog nauka o spasenju, od samouvjerenog mišljenja da se politikom mogu riješiti svi problemi.

Čak i pozivanje na Boga u riječima zakletve »tako mi Bog pomogao« odražava tu spoznaju. Spoznaju koju neki ne uviđaju ili, što je gore, preko nje prelaze. Opasnost precjenjivanja sama sebe skriva se upravo u politici.

Kršćanska predodžba o čovjeku obuhvaća spoznaju da ljudi čine pogriješke i da ih vlast i zloraba vlasti mogu zavesti. Uz odgovornost za stvorenje, ta spoznaja o ljudskoj pogrešivosti nalaže da se odustane od prekoračenja granica, da se razmotri načelna zaštita svakoga ljudskoga života.

»K« u našem imenu ne štiti nas, dakle, od propusta, ali ono nam je mjerilo za naše političko djelovanje koje moramo poduzeti, odgovorni pred Bogom i pred ljudima.

Kršćanska predodžba o čovjeku poznaje čovjeka kao onoga čije je dostojanstvo nepovredivo, naglašava njegovu slobodu, njegovu jednakost ali i odgovornost. Na predodžbi o čovjeku kao slobodnoj i odgovornoj osobi stvaramo svoja politička temeljna opredjeljenja. Taj cilj stavlja u središte politike čovjeka — a ne državu ili društvo. Politika CDU-a također nije samo za ljude, nego je politika s ljudima.

Politika koja se poziva na ono kršćansko, na »K«, jest politika koja je uvjerena da se ljudima ne smije raspolagati i da su ljudi nesavršeni. Iz toga proizlaze pojmovi koji su nužni za zajednički život jednoga društva: sloboda, solidarnost i pravednost.

Zbog toga zastupamo socijalnu tržišnu privredu koja povezuje zalaganje i vlastitu inicijativu s društvenom nagodbom, pravednu obiteljsku politiku, dobro usklađenu vanjsku politiku te aktivnu politiku tržišta rada, koja ne gubi iz vida ni slaboga ni radno sposobnoga.

U posljednjih deset godina u pokrajinskim su se udrugama, ali i na saveznoj razini, našli zajedno radni kružoci, koji su se u komisijama o vrijednosti ili o načelima, ali i u evangeličkim krugovima, intenzivno bavili pitanjem što »K« u imenu stranke znači za politiku naše stranke.

Komisija zadužena za vrijednosti (Wertekommission) u CDU-u definirala je politička područja bioetike i genskog istraživanja, privredne i socijalne politike kao i politike obrazovanja i odgoja kao ključne točke djelovanja na osnovi kršćanske slike o čovjeku. Objašnjenja kršćanske slike o čovjeku, kao i kršćanskih korijena moderne demokracije te slobodarske države daju uz to religioznu i povijesnu pozadinu.

Iz kršćanske slike o čovjeku ne mogu se, doduše, izvesti nikakve konkretne upute za djelovanje za sva politička pitanja svakidašnjice u strankama i parlamentima. Kršćanska slika o čovjeku svakoga koji politički djeluje uvijek stavlja pred odluke na koje on samo u svojoj osobnoj odgovornosti može odgovoriti. To je npr. slučaj kada se znanstvene procjene protive jedna drugoj, a ipak se rješenja moraju pronaći.

Za mene je za oblikovanje budućnosti jedne zemlje jedno političko područje od osobitog značenja, a to je politika na području izobrazbe i odgoja. Ulaganje u mladost najbolje je ulaganje u budućnost jednoga društva. Prvo zato što demokrati nisu rođeni, nego moraju biti odgojeni; demokraciju, naime, tvore demokrati. Drugo, jer su dobro obrazovani ljudi, s visokim stupnjem izobrazbe, osnova za privredni razvoj jedne zemlje. Stoga ću u daljnjem izlaganju predstaviti ono što Komisija za vrijednosti u stranci CDU-a, za područje obrazovanja i odgoja, predlaže za buduće oblikovanje politike:

Osnovne političke odluke na području obrazovanja i odgoja mogu se konačno obrazložiti i prosuditi, s one strane empirije i pragmatike, samo pogledom na ono na čemu se temelji i procjenjuje razumijevanje čovjeka.

Ljudima je potrebno obrazovanje i odgoj i za to su sposobni. Obrazovanje i odgoj ocrtavaju samo različite vidike i dosege jednog procesa koji čini cjelinu: obrazovanje naglašava znanje, moć i prosudbu, a odgoj htijenje i djelovanje; obrazovanje je u idealnom slučaju proces koji traje cijeli život, odgoj je redovito ograničen nastupom odrasle dobi.

Čovjek je biće otvoreno svijetu, osposobljeno i prisiljeno da upozna svijet, da se u njemu orijentira, da ga oblikuje i da sam upravlja svojim životom kroz djelovanje. Njegov odnos prema sebi, svijetu i društvu nije mu jednostavno unaprijed i neposredno dan od prirode, djelovanje mu nije određeno unaprijed danim pravilima. Stoga se njegove prirodene sklonosti i sposobnosti ne razvijaju same po sebi, nego su im potrebni usmjeravano vođenje i razvitak. Neovisno o društvenim uvjetima nezaobilazno sredstvo za to su planirano i organizirano obrazovanje i odgajanje čovjeka po čovjeku, s nakanom da se postignu sljedeći uzajamno povezani ciljevi:

- *kultiviranje*, tj. prenošenje spoznaja i vještina, koje se u pojedinostima i u ograničenom obujmu mogu odrediti izvan vremena samo pomoću elementarne jezične sposobnosti. Danas omiljeno formalno određenje da treba naučiti samo »učenje učenja« ipak previda da su uvijek potrebni usmjereni procesi fundamentalnog obrazovanja te da sadržaji ne smiju biti prepušteni samovoljnom izboru. Upravo je danas ponovno potreban jedan fundamentalni kanon koji kroz jedinstvene i provjerljive standarde osigurava *jednake šanse preko znanja*;
- *civiliziranje*, tj. osposobljavanje za druženje i društveno ophođenje s drugim ljudima;
- *moraliziranje*, tj. stvaranje moralne osobnosti, izgrađivanje vrlina, stavova sklonosti u djelovanju, koji su usmjereni prema vrijednostima, te oblikovanje savjesti; potrebna je javna svijest o značenju osnovnih vrijednosti i vrlina kako bi se pronašla sloga i identitet našega društva. I konačno,
- *(samo)disciplina*, tj. navikavanje osoba koje odrastaju da se drže pravila — s ciljem da kontroliraju svoje ponašanje, a da kršenje pravila kao takvo mogu prepoznati i htjednu ispraviti.

Odatle zaključak da obrazovanje i odgoj nikada nisu puka privatna stvar. Sposobnost za život obuhvaća jednako kako vlastitu tako i društvenu sposobnost, ona se očituje u moći prosuđivanja, samostalnosti, u spremnosti da se prihvati odgovornost, u toleranciji, otvorenosti kulturi i svijetu, u izgradnji srca i humanosti.

K tome, kako za životne šanse pojedinca tako i za državu i društvo, pridolazi da je od bitnog značenja sposobnost obitelji da omogući obrazovanje i odgoj, te javnog sustava obrazovanja da ih oblikuje i učini efikasnim.

Ljudsko dostojanstvo i u društvo uvedena sloboda normativni su temelji i svrha političkog djelovanja u oblasti obrazovanja polazeći od kršćanske odgovornosti pred *Bogom i ljudima*.

Time se kršćanska slika o čovjeku razlikuje od drugih, koje su isključivo jedno-dimenzionalne, ali također pedagoški djelotvorne, te zabranjuje njihovo totalitarno poimanje politike i njihovo širenje, kao i instrumentalizaciju čovjeka za svrhe koje se nalaze izvan njih samih. Ona uzima čovjeka radije u njegovoj cjelini i u svim životnim fazama i omogućuje mu da osnovnom i daljnjom izobrazbom sudjeluje u svijetu. To su:

- svjesno sudjelovanje kroz težnju za spoznajom, radoznalost i njegovi interesi;
- stvaralačko sudjelovanje po nagonu za stvaranjem;
- međuljudsko sudjelovanje kroz želju za druženjem;
- sudjelovanje u ljubavi kroz predanost drugome ili nečem drugom;
- sudjelovanje u dužnosti preko radosti u preuzimanju odgovornosti;
- rasterećujuće sudjelovanje preko nadom vođene potrebe za transcendencijom i za uvidom u smisao vlastitog života.

No ta je odgovornost ujedno i uvijek svjesna da se radi o *palom stvorenju*, iz čega slijedi njezin antropološki i pedagoški realizam.

- Realizam s jedne strane znači priznavanje činjenice da čovjek posjeduje sposobnost razumijevanja: njegova spoznaja, sud i djelovanje otvoreni su sposobnosti razlikovanja ispravnog od krivog, dobrog od zlog. No podložni su utjecaju sklonosti, nagona, potreba, raspoloženja, emocija i drugih neracionalnih i neuređenih osjećaja.
- Realizam s druge strane znači priznavanje ljudskih razlika, a to priznavanje proizlazi iz spoznaje da se njihova jednakost ne odnosi na nadarenost, na radnu sposobnost i na sklonosti te da »iste šanse« samo prividno podrazumijevaju postizavanje istih rezultata.

Iz toga se nužno izvodi priznanje da treba prihvatiti načelo sposobnosti i diferencirani i efikasni školski sustav, kao i pedagoška spoznaja da se zahtjevi i potpora mogu osmisliti i pružiti samo individualno i stoga raščlanjeno, a da se iste šanse mogu osigurati samo pristupom osnovnom obrazovnom sustavu usmjerenom prema postizavanju uspjeha. Stoga se uspješnim i slabijim učenicima mora pružiti individualna potpora, a djeca prikraćena u razvoju moraju dobiti najveću moguću potporu. Prilikom izbora vrste škole prioritet mora imati dobrobit djeteta.

- Realizam nadalje znači da razvoj osobe (osobnosti) i njezinih dimenzija — individualne, zajedničke, moralne i osjećajne — može samo onda uspjeti kada postoje jedinstveni procesi obrazovanja i odgoja te ciljevi, kao i optimalno sudjelovanje svih institucija — prije svega obitelji i škole — uz odgovarajuće prijateljsko okruženje za djecu i mladež, često se odnosi i na područje medija. Iz društvenih i državnih obaveza proizlazi stvaranje realnih pretpostavki i okvirnih uvjeta da mladi uopće dobiju priliku da svoje prostore slobode sve više sami oblikuju.

Cilj jednog obrazovnog sustava i odgoja, zasnovanog na kršćanskoj slici o čovjeku, nije izobrazba za, nego oblikovanje *same* osobnosti i njezinih sposobnosti. Odatle se politika obrazovanja preko instrumenta škola i visokih škola u većoj ili manjoj mjeri isprepliće sa socijalnom politikom, privrednom politikom, politikom tržišta rada, obiteljskom politikom, politikom u vezi s mladima, politikom koja se

vodi protiv kriminala. No ona se ne smije dati instrumentalizirati, nego mora potvrditi svoju vlastitu vrijednost.

To vrijedi osobito za demokraciju kojoj je, kao nijednom drugom državnom obliku vladavine, na temelju prava na sudjelovanje u političkom odlučivanju, potreban naobraženi i prosvijećeni građanin. On mora shvatiti da živi i zašto živi u jednoj zajednici za koju je odgovoran, koji su izvori njezinog razumijevanja same sebe, što je u njezinoj povijesti ispunilo očekivanja i na koja se opća moralna pravila i temeljne vrijednosti obvezala.

Obrazovanje i odgoj prema kršćanskom shvaćanju danas se stoga protivi nadalesko raširenoj pojavi da se čovjeka sveđe na njegovu funkcionalnost i na predodžbu da je samo ono u izobrazbi važno i vrijedno što se — u smislu puke relacije svrha–sredstvo–odnos — daje ekonomski unovčiti. Obrazovanje je više nego školovanje. Obrazovanje je sudjelovanje u kulturi, obrazovanje sadrži moć rasuđivanja, sposobnost samostalnog razmišljanja, racionalnog dokazivanja i posjedovanja vlastitoga stava. Obrazovanje smjera na *moralni subjekt*, na savjest, vrline, karakter, samopoštovanje, sposobnost za distancu i sposobnost da se pronade smisao života. Iz toga se može zaključiti da u obrazovanju i odgoju valja dati prednost kulturnom, općeobrazovnom prenošenju osnovnih vrijednosti, vrlina (također »drugotnih vrlina«) i konceptima koji nude smisao pred pukim osposobljavanjem za neko zanimanje, što uključuje i stručne škole.

Školsko obrazovanje u užem značenju riječi odnosi se na spektar predmeta koji u prvom redu trebaju služiti razvoju antropoloških dimenzija čovjeka i koje ga na taj način čine *vrijednim u životu*: čovjeka naime gleda kao povijesno biće (povijest), jezično (materinski jezik, strani jezici), znatizeljno (matematika, prirodne znanosti), političko (političko obrazovanje u najširem smislu), estetsko (umjetnost, glazba, književnost), pokretno biće (šport), biće koje traži smisao, te moralno i religiozno biće (religija, filozofija).

Stoga škola mora sačuvati ravnotežu između tradicionalnog i inovativnog. Puka okrenutost škole samoj sebi, sadašnjosti i doživljaju po načelu pogrešno shvaćene prilagođenosti djeci, suzila bi mogućnost mladim ljudima da sudjeluju u svijetu, a djeci bi oduzela njihovu budućnost. Shvaćanje sudjelovanja, koje bi bilo okrenuto samo na sadašnji trenutak i na uživanje, djecu bi utamničilo u vječnoj sadašnjosti: apsolutno bi bilo ono što se doživi u pripremljenim paradigmama. Obrazovanje stoga, prema kršćanskom poimanju, ne može pokazati svoj posebni profil samo u sklopu znanja, umijeća i rasuđivanja pri izboru *vrijednih* sadržaja za *poučavanje* nego i u obliku *odgojne obuke* i nadilazeći stručne sadržaje, povezujući znanje, vrijednosti i moralni sud, *stvarnost* (Sachlichkeit) i *moralnost* (Sittlichkeit), koja učenika motivira za samostalno učenje i samostalno određenje samoga sebe. Bavljenje pitanjima etike i transcendencije pomaže mladim ljudima, posebno u ovom suvremenom životu (moderna) s njegovom složenošću, da istražuju smisao života i smisao vlastitog života. Bez bavljenja tim pitanjima onima koji odrastaju izmiču bitne dimenzije ljudske egzistencije — pitanja kao što su: Čemu živimo? Je li s našom smrću svemu kraj? Što je Bog? Stvaranje, sreća, tjeskoba, bol, krivnja, konačnost, beskonačnost...?

Na taj način nastava prirodnih znanosti može objasniti njihov potencijal u rješavanju problema jednako kao i šanse što iz njih proizlaze, a i njihove opasnosti i granice te s time povezane etičke opcije i posljedice, nastava glazbe i estetike može otvoriti emotivno–afektivne pristupe svijetu; nastava književnosti, povijesti, filozofije može poslužiti kao uvod u različite oblike *sretnoga života* kao i u krhkost *conditio humana*; uvođenje u svijet u kojem vas mogu zavesti imanentna učenja o spasenju može vas poučiti da se ne može sve postići, da se ne može svime ovladati, nego da tu spadaju i neuspjeh, konačnost, poniznost, da imati ne može nadomjestiti biti, da tuđe mišljenje ne može nadomjestiti vlastito, da duh vremena i suvremenost nisu isto, da konačno *ja*, u privatnom kao i u društvenom životu, podrazumijeva *ti*. I u vremenu genetskog inženjeringa i istraživanja mozga i dalje vrijede stara humanistička pitanja religiozno nadahnuta: Što možemo znati, što trebamo raditi, čemu se smijemo nadati, što je čovjek?

Ovdje je još i posebno značenje vjerske nastave koja je utemeljena na ustavu, tj. vjerske nastave za sve ustavom priznate religije.

U zabludi je onaj koji misli da se škola može ozbiljno suočiti s društvom koje ju okružuje (mediji, politika), kao i sugerirati da bi svi obrazovni problemi bili riješeni kad bi sve škole u tehničkom smislu bile opremljene po najnovijim standardima. Ovakvim načinom vođenja rasprave politika i privreda napuštaju ozbiljnu raspravu o obrazovanju. To najprije pogada odgoj. Usvajanje osnovnih vrijednosti i vrlina uvijek ovisi o postojanju *uzora* u obitelji i među profesorima. Stoga odlučujuću ulogu ne igraju nastavni koncepti, već stručno i kvalitetno obrazovani pedagozi koji su kadri djecu obrazovati i odgajati kroz dijalog, a ne traže se treneri i moderatori učenja. Konačno, škola može biti uspješna samo kao odgojna zajednica udružena s roditeljima, a može biti dobra škola samo u partnerskoj suradnji i u pitanjima odgoja. Sama škola može ipak biti komplementarna, može pokušati riješiti društvene nedostatke na taj način da razvija školsku strukturu i da pokuša kršćanska životna načela i nadu u budućnost proživljavati u svakidašnjici. Pritom odgoj ne valja zamijeniti s načelom *sve podnositi*. Odgoj koji počiva na kršćanskoj odgovornosti znači postojanje jasnih pravila, sankcija te pružanje smjernica i vođenje.

Nadam se da sam na primjeru politike obrazovanja i odgoja jasno pokazala kako »K« u imenu stranke formulira političke ciljeve i kako se na jednom konkretnom području predstavlja politika koja polazi od kršćanske slike o čovjeku.

Radujem se što smo se u posljednjih deset godina tako intenzivno bavili pitanjem o »K« u našem imenu. Radujem se jer smo s jedne strane ponovno razmišljali o našim političkim osnovama i našim vizijama, a s druge strane jer smo danas u stanju građanima bolje objasniti što taj »K« znači:

Taj »K« ne predstavlja Crkvu. CDU (Kršćanska demokratska unija) nije vezana ni za jednu crkvu, no mi tražimo dijalog s crkvama, ispitujemo njihove stavove o važnim političkim temama i pokušavamo crkvama protumačiti svoje političke odluke. »K« čini osnovu naše politike. Ono ne stoji u imenu naše stranke da bi označilo politiku za ljude, nego s ljudima, jer je naše djelovanje odredila kršćanska slika o čovjeku.

»K« nije jamstvo kvalitete naše politike. Taj »K« više je veliki izazov u odnosu na našu retoriku i djelovanje. Tom se izazovu ne želimo izmaknuti. S tim se izazovom želimo suočiti. O tom pitanju u našoj stranci postoji opći konsenzus i taj konsenzus nosi stranku.

Taj »K« je integrativni čimbenik za naš zajednički rad. On ne predstavlja kršćansku politiku — takvo nešto ustvari ne postoji — nego politiku kojom se bavimo na osnovi svoje kršćanske odgovornosti.

(Prijevod s njemačkog Franjo Pšeničnjak)